

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

(Ніщимна С. Принципи публічної фінансової діяльності в Україні:
монографія / С. Ніщимна. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2013. – 376 с.)

Гетманець О.П.,
*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Навчально-наукового інституту права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Проблемі принципів права присвячені численні загальнотеоретичні дослідження. Проте й нині це питання перебуває в центрі уваги вчених і практиків, особливо коли йдеться про спеціальні галузеві дослідження. У фінансовому праві дана проблема ускладнюється неоднозначним визначенням самої системи фінансового права – йдеться про дискусії довкола її поділу на загальну та особливу частини, про структуру цих обох частин. З огляду на це не викликає сумнівів актуальність та своєчасність монографічного дослідження Ніщимної Світлани Олексіївни на тему «Принципи публічної фінансової діяльності в Україні».

Зважаючи на численні праці, присвячені проблемам публічної фінансової діяльності, очевидно, що вже давно назріла потреба у комплексному висвітленні основних засад цієї діяльності, адже все фінансове право наскрізь пронизано відносинами в галузі публічної фінансової діяльності. Отже, для практики правозастосування особливо важливо, аби всі учасники такої діяльності дотримувалися відповідних засад.

Структурно робота складається з чотирьох розділів. Матеріал викладається логічно, послідовно. Автор рецензованої роботи близько 10 років працює над обраною темою, що дало змогу кваліфіковано викласти найбільш проблемні питання.

У монографії всебічно аналізуються нормативно-правові акти в сфері правового регулювання публічної фінансової діяльності. Позитивно відмітимо той факт, що С.О. Ніщимна розглянула доктринальні підходи щодо розуміння публічних фінансів, а також ключової категорії фінансового права – публічної фінансової діяльності. Крім цього, досліджено загальні принципи у фінансовому праві, а саме: загальноправові принципи у фінансовому праві та загальні фінансово-правові принципи.

У процесі свого дослідження автор прийшла до висновку про те, що з часу виникнення ключова категорія фінансового права помітно еволюціонувала: від економічної до власне фінансово-правової. Нею запропоновано та обґрунтовано такі етапи її становлення: XVIII ст. – перша половина XX ст. – використовувалося поняття «державне фінансове господарство»; 50-і рр. XX ст. – перша половина 90-х рр. XX ст. – запроваджено категорію «фінансова діяльність держави», яка знайшла широке визнання та використання; друга половина 90-х рр. XX ст. – початок XXI ст. – видозмінено ключову категорію фінансового права на «фінансова діяльність держави та ор-

ганів місцевого самоврядування (чи муніципальних утворень)»; на початку XXI ст. – запроваджено нову ключову фінансово-правову категорію «публічна фінансова діяльність». Хоча у спеціальній літературі ще використовується поняття «фінансова діяльність держави», яким охоплюється також фінансова діяльність органів місцевого самоврядування (с. 48-52).

Обґрунтованим видається висновок про те, що принципи фінансового права, які притаманні всім підрозділам фінансового права: загальноправові (законності, соціальної справедливості, соціальної свободи, верховенства права, демократизму, гуманізму, рівноправ'я або рівності усіх перед законом, незнання закону не звільняє від відповідальності, відповідальності за винне діяння (у разі наявності вини), взаємної відповідальності учасників відповідних правовідносин, рівності всіх форм власності) з урахуванням галузевої специфіки; загальні фінансово-правові (єдності фінансової, бюджетної, податкової, грошової системи держави і системи надання фінансових послуг; єдності та взаємодії фінансової політики та фінансової системи; фінансової безпеки; єдності та цілісності системи фінансових органів).

До принципів публічної фінансової діяльності Світлана Олексіївна відносить принципи: пріоритету функцій органів представницької влади над функціями органів виконавчої влади; рівності органів місцевого самоврядування; рівноправ'я суб'єктів федерації (у федеративних країнах); плановості; публічності; гласності; системності; пріоритету публічних інтересів над приватними; самостійності публічної фінансової діяльності (самостійної участі органів публічної влади у публічній фінансовій діяльності); «здорових фінансів»; пріоритету публічних видатків над доходами; соціального спрямування публічної фінансової діяльності; єдності публічної фінансової діяльності та грошової системи держави; монополії держави на певні дії у сфері фінансів; федералізму чи унітаризму (у федеративних чи унітарних державах відповідно).

Чимало практичних проблем виникає в процесі фінансово-контрольної діяльності. Зважаючи на це, автор рецензованої монографії висвітлює проблеми правового регулювання та принципи публічного фінансового контролю. На основі аналізу вітчизняного бюджетного законодавства формулює низку теоретичних положень і практичних рекомендацій. Оригінальною є пропозиція науковця відійти від внутрішньої класифікації спеціальних принципів публічного фінансового контролю, а в разі потреби

поділяти їх на групи. Так, принципи публічного фінансового контролю (публічної фінансово-контрольної діяльності) у рецензованій монографії поділяються на загальні та внутрішні інституційні. Перша група – загальні принципи публічного фінансового контролю охоплює всі загальні принципи, що застосовуються у фінансовому праві, і принципи публічної фінансової діяльності. Друга група – внутрішні інституційні принципи публічного контролю: принципи здійснення публічного фінансового контролю (наприклад, принципи оперативності, доказовості, об'єктивності, гласності, системності, плановості, економічності); принципи організації суб'єктів фінансового контролю (розмежування компетенції, завдань і функцій спеціальних органів фінансового контролю – забезпечується шляхом прийняття спеціальних законів та підзаконних нормативно-правових актів; незалежності вищих органів фінансового контролю; координації діяльності владних суб'єктів

публічного фінансового контролю); принципи функціонування суб'єктів фінансового контролю (наприклад, принципи незалежності, компетентності, публічності, одноосібності та колегіальності, дотримання професійної етики, відповідальності) (с. 181).

Як будь-яка наукова праця, рецензована монографія має дискусійні положення, зокрема ті, що стосуються переліків основних засад бюджетної діяльності, фінансово-контрольної діяльності. Автору варто було би більше приділити уваги теоретичному осмисленню принципів права взагалі. Загалом, можна говорити про високий науково-практичний рівень дослідження.

Вважаємо, що монографія С.О. Ніщिमної буде корисною для науковців, викладачів юридичних навчальних закладів і факультетів, аспірантів, студентів, а також для працівників фінансових органів різних рівнів, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів правозастосовної діяльності.